

A magyar tudományos kutatás kiemelkedő eredményei a rendszerváltásól napjainkig
(1989–2019)

A Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályához tartozó tudományágak áttekintése

Kultúratudomány

A **kultúratudomány** a világszerte jelentkező ún. „kulturális fordulatnak” köszönhetően Magyarországon is meghatározóvá vált az irodalomtudomány szemléletmódjában. Három fő területben jelentkezett. Az irodalomtudomány módszertanának **a kultúra tágabb területeire** való kiterjesztésében és más diszciplínákkal való szembesítésében (a vonatkozó elméleti fejleményeket tekintette át a *Történelem, kultúra, medialitás*). Középpontjába kerültek az irodalmi kommunikáció antropológiai, valamint performatív vonatkozásai, melyek más tudományterületeken megalapozott közelítésmódok átsajátítását igényelték. A kultúra performatív aspektusainak feltérképezése olyan problémaköröket tett népszerűvé, mint a testreprezentáció, a térhasználat, illetve a traumafeldolgozás, továbbá általában a tanúságtétel. A színháztudományban a szövegen túli, képi és játéknyelvi elemzést is alkalmazó *Philther* projekt a digitális filológia mediális lehetőségeit is használatba vette.

Az **irodalmi kommunikáció anyagi-technikai** vagy éppen **intézményes feltételrendszere** iránti érdeklődés emelhető ki (az ún. „mediális kultúratudományok” rendszerezésére vállalkozik a *Média- és kultúratudomány*). Narratológiai és más szempontok alkalmazása révén megújult a hagyományos kultúrtörténet, példaként a magyar útirajz-irodalom újszerű feldolgozása említhető (*Ki említ megérkezést?*). Továbbá az alkotói életrajzoknak, illetve az irodalmi intézmények alakulástörténetének társadalomtörténeti mintákat követő újragondolására lehetne hivatkozni az irodalomtörténet-írás különböző tartományaiban, pl. a Csokonairól készített „mikrotörténeti” igényű, igaz, sok tekintetben a történettudomány eszköztárához közelítő pályaképre (*A költő mint társadalmi jelenség*).

Kiemelhető az a törekvés, hogy az irodalomtudomány saját eljárásait és műfajait **kulturális gyakorlatként** értelmezze újra. Ez utóbbi törekvés nyilvánul meg az irodalmi kultuszok kutatása iránti érdeklődésben, amelyet az „*Isten másodszülöttje*” kezdeményezett. A *nemzeti költészet csarnokai* azt mutatta be, hogy a magyar irodalom önszemlélete miként határozta meg a nemzettudat alakulását a 19. században. Az irodalomtudomány kultúraelméleti alapjainak történeti feltárására vállalkozó munkák között egyebek mellett a *Herder tudománya* emelhető ki. Nemcsak a narratológia (pl. *Regénytapszlat*), hanem a líraelmélet terén (pl. *Verskultúrák*) is megfigyelhető a műfajok kulturális vonatkozásainak megnövekedett szerepe. Az irodalmi fordítás kutatásában meghatározóvá váltak a kulturális fordítástudomány előfeltevései.

A magát egyre inkább kultúratudományos keretek között meghatározó irodalomtudomány érdeklődése az irodalmi (és akár módszertani) kánonok olykor nem csupán esztétikai, hanem pl. **identitáspolitikai szempontokat** mérlegre tévő felülvizsgálatára a hazai szakmai fórumokon is megfigyelhető. A kritikai kultúrakutatás, a társadalmi nemek, (posztkoloniális) földrajzi régiók politikai emancipációját célnak tekintő *cultural studies* irányzata több kutatást ösztönzött. Immár két évtizede élénk a feminista irodalomkritika jelenléte, illetve tágabban a társadalmi nemek tudománya szempontrendszerének hatása (pl. *A másik nő: A női szubjektivitás narratív alakzatai; Miért félünk a farkastól? Feminista irodalomszemlélet itt és most*), de ugyanez elmondható az irodalmi jelenségek politikai, olykor politikatörténeti jellegű értelmezésének igényéről is. Feltehetően irodalomszociológiai változásokkal is magyarázható okai vannak a gyermek- és ifjúsági irodalom kutatása fellendülésének (a legújabb eredményeket a *Mesebeszéd* c. kézikönyv foglalja össze).

A magyar tudományos kutatás kiemelkedő eredményei a rendszerváltásól napjainkig
(1989–2019)

A Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályához tartozó tudományágak áttekintése

A kultúratudomány területén számos monográfia és áttekintés jelent meg **nemzetközi kiadóknál**, így a közvetítés és a medialitás, a kelet-közép-európai emlékezetkultúra, az interkulturalitás, a filológia gyakorlatok „kulturtechnikaként” történő újraértelmezése, a társadalmi nem és a narratíva kapcsolata, a világirodalom intézményes keretei, az irodalmi tanúságtételek, *valamint* a szubjektum és a performativitás témaköreiben.

A **digitális bölcsészet** szerteágazó módszertana egyre nagyobb figyelemben részesül az irodalomtudományban, az első komoly eredmények a digitális filológia területén jöttek létre, mindenekelőtt a Kazinczy-kiadás munkálatai során:

<http://irodalom.arts.unideb.hu/kutatas/kazinczy/>